

מדינתו של הרצל

דן בן-דוד

גדולתו של הרצל לא היתה בפרטים הרבים להשגת היעד שהציב. אלה הושפעו מהאופנות והסוגיות הבערות של זמנו. לא בפרטים הצטיין הרצל, אלא בתמונה הגדולה – אותה תמונה גדולה שכל-כך חסרה לנו היום. הרצל לא רק הבחין בנחיצות של מדינה לעם היהודי, הוא גם הבין מה ידרש כדי שמדינה זו תוכל להתקיים לאורך זמן – הבנה שלא שרדה במשך השנים עד לדור המנהיגים הנוכחי. את המילים קלטו קברניטנו, והשימוש בהם לעיפה רק מבליט את מידת הרדידות המחשבתית אשר תוקעת אותנו על שרטון כלכלי-חברתי-מדיני. אך התמונה הגדולה שראה הרצל – זו שמחברת את כל המרכיבים יחדיו כדי שהיופי הגלום כאן לא רק ישרוד לנצח אלא יאיר כמושואה לכל פינה בתבל – עדיין לא מופיעה על המצגים של הקברניטים להם זכינו מאה שנה אחרי מותו.

שנים לפני שהומצאו המונחים, הרצל הבין את החשיבות הרבה של קידמה טכנולוגית וגלובליזציה. כבר ב-1899 הוא כתב: "כמה מופלאים הם הזמנים בהם אנו חיים! ... המרחקים כמעט סולקו ... לגבי מדע ואמנות כבר בטלו כל גבולות ... דעת-הקהל שוב אינה מוגבלת למקום אחד, לעיר אחת, לארץ אחת."

הוא הבין שאת סוס הקידמה אסור לעצור אלא לרתום, וזה מחייב את המדינה לספק את כל הכלים והתנאים הנחוצים לתושביה כדי שיוכלו להתחרות בעולם החדש המתהווה. בלשון זמננו, זה מחייב, בין השאר, שהמדינה תשקיע בתשתיות הפיזיות והאנושיות שלה.

"מדינת היהודים" כתב הרצל: "הביטוי 'בלתי אפשרי' כבר אינו חלק מאוצר המילים של המדע. אילו אדם שחי במאה הקודמת היה חוזר היום [כלומר, ב-1896] לכדור הארץ, הוא היה מגלה שהחיים היום מלאים בקסם בלתי ניתן לתפיסה ... בנית עיר בזמנו לוקחת מספר שנים דומה למספר המאות שלקח בעבר ... רוח תקופתנו העניקה לנו אוצרות מדהימים. עושר זה גדל מיום ליום. מאה אלפי ראשים עסוקים במחקר בכל פינה בעולם ומה שמגלה אחד שייך ברגע השני לשאר העולם. אנו נצל את הממצאים ונבצע מחקרים חדשים במדינתנו היהודית החדשה ... ונהפוך אותה לארץ ניסויים ולמדינה לתפארת."

תהליך הישום שהציע הרצל כלל מושגים מודרניים למדי, כפי שמזכיר בספרו נחום גרוס: "אסור לקומפני [שבעצם מגלמת עבור הרצל את המדינה העתידית] בשום אופן לדכא ביתרון-כוחה את מפעלי היוזמה החופשית ... בכל השאר אנו רוצים לשמור ולטפח את היחיד על זכויותיו. הקניין הפרטי, כבסיס הכלכלי לעצמאות, בדין שיתפתח אצלנו התפתחות חופשית ומכובדת... רוח-היוזמה יש לעודדה בכל הדרכים."

דברים אלה מתחברים לשורה התחתונה של הרצל: שיהודים "יבואו מרצונם החופשי. צריך שתהיה זו ארץ הבחירה." אם נכניס את דבריו לפרספקטיבה של מדינת ישראל מאה שנים אחרי שכתב את הדברים, אין די בכך שיהודים יגיעו לחופינו רק כי אנו מקלט – כי אחרי שיקומם, איך נוכל לשמור כאן את ילדיהם?

במדינה שרמת החיים שלה הולכת ונסוגה בהתמדה מהמדינות המערביות המובילות כבר שלושה עשורים ברציפות, שמימדי האבטלה, העוני ופערי ההכנסות בתוכה גדלים בהתמדה עשורים שלמים ברציפות לפסגות המערביות, הגיע הזמן שנזכה לקברניטים המסוגלים לראות היום את מה שהרצל הבין לפני יותר ממאה שנה.